

თბილისის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარეს
ბატონ ვასილ მშვენირაძეს

სასამართლოს მეგობრის (Amicus curiae) მოსაზრება

ბატონო ვასილ,

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა 2017 წლის 24 მაისს საკუთარი ინიციატივით დაიწყო თურქეთის რესპუბლიკის მოქალაქის, [redacted] საქმის შესწავლა. სახალხო დამცველის აპარატის მიერ მოპოვებული დოკუმენტაციის¹ შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, რომ თურქეთის რესპუბლიკაში [redacted] ექსტრადიცია წარმოადგენს როგორც საერთაშორისო სამართლის, ისე - ეროვნული კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დანაწესების უხეშ დარღვევას.

წინამდებარე მოსაზრებაში წარმოდგენილი იქნება ინფორმაცია, რომელიც აშკარად მიუთითებს ექსტრადიციის დამაბრკოლებელ სხვადასხვა კანონისმიერ გარემოებებზე. სასამართლოს მეგობრის მოსაზრებაში, აგრეთვე, მიმოხილული იქნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც არათუ მსგავსი, არამედ გაცილებით ნაკლებად მძიმე გარემოებების არსებობის შემთხვევაშიც კი, ექსტრადიციას დაუშვებლად მიიჩნევს.

[redacted] საქმე ექსტრადიციის სხვა მოთხოვნებისგან საგულისხმოდ გამოირჩევა. აღნიშნულზე მიუთითებს [redacted] მიმართ განხორციელებული პოლიტიკური დევნა ე.წ. „ასოციაციური ბრალის“ საფუძველზე, მის მიმართ წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის შემამფოთებლად მაღალი ალბათობა და თურქეთის რესპუბლიკაში სამართლიანი სასამართლოს უფლების უკიდურესი უგულებელყოფა, რაც ექსტრადიციის უკანონობაზე მიუთითებს.

ადამიანის სიცოცხლის, როგორც უმაღლესი სამართლებრივი ღირებულების მომეტებული საფრთხე ამ კონკრეტულ საქმეში პირდაპირაა გამოვლენილი. საქართველოს სახელმწიფოზე სწორედ დამოკიდებული მისი განეიტრალება – მან უნდა გამოიყენოს ყველა ის დემოკრატიული ინსტრუმენტი, რომლებიც ადამიანის უფლებათა დაცვის გარანტიას წარმოადგენს ქვეყანაში. ამ კონკრეტულ საქმეში მიღებული შესაბამისი გადაწყვეტილებებით საქართველო არა მხოლოდ ინდივიდუალურ პრობლემას გადაწყვეტს, არამედ გააძლიერებს ქვეყანაში დემოკრატიული და

¹ თურქეთის რესპუბლიკის მიერ საქართველოს პროკურატურისთვის გადაცემული მასალა საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატს წარმოუდგინა მუსტაფა ემრე ჩაბუქის ადვოკატმა.

ადამიანის უფლებათა დაცვაზე ორიენტირებული სახელმწიფო აპარატის რწმენას, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო საზოგადოებაში.

სწორედ ამ საკითხების გათვალისწინებით, სახალხო დამცველმა საქმეს მაღალი პრიორიტეტი მიანიჭა და ყველა შესაძლო შემთხვევაში სცადა სახელმწიფოს დარწმუნება, რომ მისი თურქეთის რესპუბლიკაში დაბრუნება მყისიერ საფრთხეს წარმოადგენს სიცოცხლისთვის. კერძოდ, როდესაც მიმართ თავშესაფრის მინიჭების საკითხი განიხილებოდა, სახალხო დამცველმა ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს რეკომენდაცია წარუდგინა და სხვა საკითხებთან ერთად, ხაზი გაუსვა თურქეთში არსებულ მძიმე უფლებრივ მდგომარეობას.

ამჯერად, ადამიანის უფლებათა დაცვის კონსტიტუციური მანდატისა და არსებული სამართლებრივი შესაძლებლობის გათვალისწინებით, სახალხო დამცველი მოგმართავთ სასამართლო მეგობრის მოსაზრებით და იმედოვნებს, რომ იგი სასამართლოს განსახილველი საკითხის სათანადოდ შეფასებაში დაეხმარება.

სასამართლოს მეგობრის მოსაზრებით მიმართვის უფლებამოსილება

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, „სახალხო დამცველი უფლებამოსილია გამოავლინოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის ფაქტები, შეატყობინოს ამის შესახებ შესაბამის ორგანოებსა და პირებს“.²

„საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის თანახმად, „საქართველოს სახალხო დამცველი უფლებამოსილია, [...] ცალკეულ შემთხვევებში შეასრულოს სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) ფუნქცია საერთო სასამართლოებსა და საქართველოს საკონსტუტიციო სასამართლოში“.³

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, „დაინტერესებულ პირს, რომელიც არ არის მხარე განსახილველ სისხლის სამართლის საქმეში, უფლება აქვს, [...] სასამართლოს წარუდგინოს საკუთარი წერილობითი მოსაზრება ამ საქმესთან დაკავშირებით“.⁴

ვსარგებლობ რა მითითებული ნორმებით მონიჭებული უფლებამოსილებით, წარმოგიდგენთ ჩემს წერილობით მოსაზრებას აღნიშნულ საქმესთან დაკავშირებით. მოსაზრება მიზნად არ ისახავს საქმის რომელიმე მონაწილის მხარდაჭერას.

ფაქტობრივი გარემოებები

ბრალი ედება ფეთქულაჰ გიულენის მოძრაობის „ჰიზმათის“ წევრობაში,⁵ რომელიც თურქეთის რესპუბლიკამ 2016 წლის სახელმწიფო გადატრიალების მცდელობაში დაადანაშაულა და ტერორისტულ ორგანიზაციად შერაცხა. თურქეთის რესპუბლიკის მოთხოვნის საფუძველზე, 2017 წლის 24 მაისს დააკავეს საქართველოში, სადაც 2002 წლის შემდეგ

² საქართველოს კონსტიტუცია, 43-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

³ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“, 21-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი.

⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 55-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი.

⁵ თურქეთის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 314-2-ე მუხლის გათვალისწინებული დანაშაული.

ცხოვრობდა და მასწავლებლად მუშაობდა. 24 მაისის შემდგომ საექსტრადიციო პატიმრობაში იმყოფება.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს გადაწყვეტილებით, რომელიც ძალაში დატოვეს თბილისის საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოებმა, და მის ოჯახს უარი ეთქვა ლტოლვილის/ჰუმანიტარული სტატუსის მინიჭებაზე. აღსანიშნავია, რომ სამინისტრომ არ გაითვალისწინა სახალხო დამცველის წერილობითი რეკომენდაცია, რომელშიც მიმოხილული იყო ლტოლვილთა სამართლის სფეროში მოქმედი კანონმდებლობა და თურქეთის რესპუბლიკაში არსებული ვითარება. რეკომენდაციაში მითითებულ საკითხებზე მსჯელობა არ გვხვდება არც სასამართლო გადაწყვეტილებებში.

საექსტრადიციო წარმოების განახლების შემდგომ, 2018 წლის 1 თებერვალს პროკურატურამ ექსტრადიციის განხორციელების შესახებ შუამდგომლობით მიმართა თბილისის საქალაქო სასამართლოს.

სამართლებრივი შეფასება

ექსტრადიციის გამომრიცხველი საკანონმდებლო საფუძვლები

ექსტრადიციის საკითხის განხილვისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება უფლებრივი გარანტიების დაცვას პირის მიმღებ სახელმწიფოში. ექსტრადირების განმახორციელებელმა სახელმწიფომ სრულყოფილად უნდა გამოიკვილოს გადასაცემი პირის მიმართ წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის განხორციელების რისკი.⁶ რისკის შესაფასებლად აუცილებელია პირის მიმღებ სახელმწიფოში არსებული ვითარების გათვალისწინება.⁷

ევროსაბჭოსა და გაეროს კონვენციები, საქართველოს ეროვნულ კანონმდებლობასთან ერთად, კრძალავენ ექსტრადიციას იმ შემთხვევებში, თუკი:

- გადასაცემი პირის დევნა ხორციელდება მისი პოლიტიკური მოსაზრების გამო;⁸
- შესაძლოა მნიშვნელოვნად დაირღვეს სამართლიანი სასამართლოს უფლება;⁹

⁶ Shamaev and others v. Georgia and Russia, 36378/02, p. 335; Chahal v. the United Kingdom, 22414/93, pp. 73-74; Soering v. the United Kingdom, 2346/02, pp. 88-91; Cruz Varas and Others v. Sweden 15576/89, pp. 69-70.

⁷ Shamaev and others v. Georgia and Russia, 36378/02, p. 337; Cruz Varas and Others v. Sweden 15576/89, p. 76.

⁸ იხ. ევროსაბჭოს „ექსტრადიციის შესახებ ევროპული კონვენცია“, მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტი; საქართველოს კანონი „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ“, 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი; საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილი.

⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული პრაქტიკის თანახმად, ექსტრადიციისას გასათვალისწინებელია სამართლიანი სასამართლოს უფლება, თუკი მიმღებ სახელმწიფოში არსებობს „სამართლიანობის აშკარად უარყოფის“ (flagrant denial of justice) რისკი. იხ. Mamatkulov and Askarov v. Turkey, 46827/99, 46951/99, p. 90-91; Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, 61498/08, p. 149; Ahorugeze v. Sweden, 37075/09, p. 115.

- არსებობს სერიოზული საფუძველი ეჭვისთვის, რომ ექსტრადიციის შემთხვევაში პირს დაემუქრება წამების საფრთხე.¹⁰

აღნიშნული გარემოებებიდან ერთ-ერთის არსებობაც კი გამორიცხავს ექსტრადიციის განხორციელებას, თუმცა მოცემულ შემთხვევაში თითოეული მათგანი კუმულაციურად არის წარმოდგენილი, რაც განსახილველი საკითხის განსაკუთრებულ სიმძიმეზე მიანიშნებს.

დევნა პოლიტიკური მოსაზრების გამო

მისი სავარაუდო პოლიტიკური შეხედულებების გამო იდევენბა. თურქეთის რესპუბლიკის პროკურატურის მიერ საქართველოსთვის წარმოდგენილი დოკუმენტაციიდან შეუძლებელია მისი ინდივიდუალური პასუხისმგებლობისთვის გამოყენებული კრიტერიუმების განსაზღვრა. ბრალის დამადასტურებელ მტკიცებულებებად, შინაარსობრივი ნაწილის გარეშე, წარმოდგენილია ქ. ანკარას რესპუბლიკური პროკურატურის წერილი, იუსტიციის სამინისტროს საჩივარი და ქ. ერზინჯანის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები „დემირელის დამოუკიდებელი კოლეჯის“ წილების გასხვისების დროებით შეჩერებისა და ბრალდებულის მიმართ ძებნის გამოცხადების შესახებ.¹¹

დოკუმენტაციაში აღწერილია „ჰიზმათის“ საქმიანობა თურქეთის რესპუბლიკაში და ის ფაქტი, რომ სკოლა, რომელსაც საქართველოში ხელმძღვანელობდა, ამ ორგანიზაციასთან არის დაკავშირებული. დოკუმენტაციაში არ გვხვდება მითითება, თუ რა ფორმით მონაწილეობდა იგი გადატრიალების გეგმაში. დაკავშირებით მხოლოდ ზოგადაა მითითებული, რომ იგი იყო გიულენის მოძრაობის წევრი, იზიარებდა მის რელიგიურ შეხედულებებსა და იდეებს და უზიარებდა აღნიშნულ იდეებს საკუთარ სტუდენტებს. მომართვაში არ არის ხსენებული, რომ იდეები იყო ძალადობრივი, სტუდენტებს ხელისუფლების დამხობისკენ მოუწოდებდა, ან რაიმე სხვა ფორმით სცდებოდა მასწავლებლის ჩვეულებრივ საქმიანობას.¹²

მხოლოდ რელიგიური ან პოლიტიკური იდეების გაზიარება, რასაც აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება იცავს, არ შეიძლება ფასდებოდეს ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობად. „ასოციაციით ბრალდება“, ანუ პირის პასუხისმგებებაში მიცემა კონკრეტული მოსაზრების ქონის, ან პოლიტიკური ორგანიზაციის წევრობის გამო, თუკი არ დასტურდება კონკრეტულ დანაშაულში პირის მონაწილეობა, ეწინააღმდეგება კონვენციური სამართლის ძირითად პრინციპებს.¹³

არ არის ერთადერთი, ვისაც თურქეთის რესპუბლიკა „ასოციაციით ბრალდების“¹⁴ გამო სდევნის. თურქეთის რესპუბლიკაში გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობა შეიარაღებული

¹⁰ იხ. გაეროს „კონვენცია წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ“, მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი; საქართველოს კანონი „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ“, 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹¹ თურქეთის რესპუბლიკის ქალაქი ანკარის რესპუბლიკური მთავარი პროკურატურის 2017 წლის 10 აპრილის მომართვა, გვ. 11-12.

¹² იქვე, გვ. 3-11.

¹³ ევროკავშირის კომისიის 2016 წლის 9 ნოემბრის კომუნიკაცია, გვ. 9, ხელმისაწვდომია: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf> (ბოლოს ნანახია 21.08.2017).

¹⁴ “Guilt by association”.

დაჯგუფების წევრობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად განიხილება, რის გამოც ათიათასობით ადამიანი ისჯება.¹⁵ ვენეციის კომისიის შეფასებით, ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობის ბრალდებით ასამართლებენ პირებს, რომლებიც კანონიერად სარგებლობენ გამოხატვის თავისუფლებით,¹⁶ რაც მათ მიმართ არსებული მთავარი მტკიცებულებაა,¹⁷ ამის შესაძლებლობას კი არაგანჭვრეტადი კანონი იძლევა.¹⁸

ამავე მოსაზრებას იზიარებს გაეროს სპეციალური მომხსენებელი, რომლის თანახმად, ბრალდებისთვის საკმარის საბაზად მიიჩნევა პირთა მიერ საჯარო დემონსტრაციისას არაძალადობრივი მოსაზრებების გამოთქმა,¹⁹ ხოლო ცენზურის პოლიტიკა ყველა მიმართულებით მუშაობს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების ჩასახშობად.²⁰

მსგავსი პრაქტიკის გამო, ანალოგიური ბრალდებით ძებნილი პირების ექსტრადიციაზე ერთხმად უარს ამბობენ ევროპული სახელმწიფოები და აშშ. მეტიც, პოლიტიკური დევნის მომეტებული რისკიდან გამომდინარე, თურქეთის რესპუბლიკას არ გადაეცემა სხვა ბრალდებით ძებნილი პირების 62%.²¹ გერმანიის ფედერაციულმა საკონსტიტუციო სასამართლო დაეყრდნო Amnesty International-ის მიმართვას და აღნიშნა, რომ თურქეთის რესპუბლიკაში გიულენის მომხრეთა მიმართ შესაძლოა პოლიტიკური ხასიათის დევნა ხორციელდებოდეს.²² მოცემულ შემთხვევაში Amnesty International ასევე მიუთითებს ჩაბუჯის დევნის შერჩევით და პოლიტიკურ მოტივებზე.²³

ყოველივე ზემოაღნიშნული ნათლად მიუთითებს, რომ წარდგენილი ბრალდება ბუნდოვანი ხასიათისაა, არაგანჭვრეტად ნორმას ეფუძნება და, როგორც წესი, პოლიტიკური აქტივისტების აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვას ემსახურება. სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ანგარიშების თანახმად, რომელსაც ავტორიტეტული სასამართლოები იზიარებენ, აღნიშნული მოტივით პირთა დევნა თურქეთის რესპუბლიკის ახალი რეალობაა. მიმართ განხორციელებული დევნის პოლიტიკურ მოტივზე კონკრეტულად საუბრობს Amnesty International. შესაბამისად, დასტურდება, რომ მისი

¹⁵ევროკავშირის პარლამენტის 2017 წლის 6 ივლისის რეზოლუცია, გვ. 15, ხელმისაწვდომია: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONSGML%20TA%20P8-TA-2017-0306%200%20DOC%20PDF%20V0%2F%2FEN>> {ზოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

¹⁶ ვენეციის კომისიის 2016 წლის 11-12 მარტის მოსაზრება, პ. 102; ხელმისაწვდომია [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)002-e) {ზოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

¹⁷ იქვე, პარაგრაფები 104, 105, 107.

¹⁸ იქვე, პარაგრაფები 105, 106.

¹⁹ Stockholm Center for Freedom, Jailing women in Turkey – systematic campaign of persecution and fear, 16, 2017.

²⁰ იხ. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის წამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობის საკითხებზე წილს მელზერის წინასწარი დაკვირვებები და შენიშვნები, მე-3 თავი, ხელმისაწვდომია: <<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20976&LangID=E>> {ზოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

²¹ თურქეთის რესპუბლიკის მიერ ტერორიზმის ბრალდების საფუძველზე მოთხოვნილი 446 პირის ექსტრადიციის შესახებ შუამდგომლობიდან ევროკავშირის ქვეყნებმა დააკმაყოფილეს 12. იხ: <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/bati-ulkeleri-turkiyeye-teror-suclularini-iade-etmiyor-1654378/> {ზოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

²² იხ. გერმანიის ფედერაციული საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 18 დეკემბრის N2 BvR 2259/17 გადაწყვეტილება, III-1.

²³ იხ. დანართი, Amnesty International-ის ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონული ოფისის დირექტორის 2017 წლის 27 ივნისის წერილი.

პოლიტიკური მოსაზრებების გამო იდევნება, რაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, უპირობოდ გამორიცხავს ექსტრადიციის განხორციელებას.²⁴

სამართლიანი სასამართლოს უფლების ნულიფიკაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თანახმად, ექსტრადიცია დაუშვებელია სახელმწიფოში, რომელმაც კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული უფლების ფაქტობრივი ნულიფიკაცია მოახდინა. ამის მაგალითად სასამართლო განიხილავს ხანგრძლივ პატიმრობას სასამართლო განხილვის გარეშე და ადვოკატთან ურთიერთობის განზრახ შეზღუდვას.²⁵

საგულისხმოა, რომ თურქეთის რესპუბლიკაში 2016 წლიდან გაუქმდა შემდეგი გარანტიები:

- ტერორიზმში ბრალდებულებს წაერთვათ ადვოკატთან კონფიდენციალური ურთიერთობის უფლება;
- შესაძლებელია სასამართლო განხილვის გარეშე პირის 30 დღემდე დაპატიმრება;
- ადვოკატის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის მაქსიმალური ვადა გაიზარდა 5 დღემდე;²⁶

გარდა ამისა, თურქეთის რესპუბლიკის ანტიტერორისტული კანონმდებლობა ეწინააღმდეგება ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს.²⁷ ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობის ბრალდებით აპატიმრებენ ჟურნალისტებსა და პოლიტიკური მოძრაობების წევრებს.²⁸ კონკრეტულად ის ნორმა, რომლის საფუძველზეც იდევნება, არ აკმაყოფილებს განჭვრეტადობის მოთხოვნებს და შეიცავს თვითნებური დევნის მაღალ რისკს.²⁹

ამასთან, ათასობით მოსამართლისა და პროკურორის გათავისუფლების შედეგად, საქმეთა განხილვა უკიდურესად ჭიანურდება.³⁰ სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ეფექტიანობის უკიდურესად შეზღუდვის გამო,³¹ წამებას დაქვემდებარებული ადამიანების უმეტესობა საჩივარს არ აფიქსირებს.³² სასამართლოს დამოუკიდებლობის ნულიფიკაციაზე მიუთითებს შემთხვევა, როდესაც ჟურნალისტთა გამართლების გამო სამი მოსამართლე და პროკურორი დაკავებული თანამდებობიდან გათავისუფლდა.³³

²⁴ მაგ. უკანონოდ იქნა ცნობილი ექსტრადიციის გადაწყვეტილება მაშინ როდესაც მაშინ, როდესაც პირი მონაწილეობდა ოპოზიციურ შეკრებებში და იყო ოპოზიციური გაერთიანების წევრი, რომელიც, მოგვიანებით ტერორისტულ ორგანიზაციად იქნა შერაცხული მთავრობის მიერ. იხ. *Azimov v. Russia*, 67474/11.

²⁵ *Al-Moayad v. Germany*, 35865/03, p. 101; *Ahorugeze v. Sweden*, 37075/09, p. 115.

²⁶ იხ. ევროკავშირის კომისიის კომუნიკაციის დოკუმენტი, გვ. 16, ასევე Human Rights Watch, Amnesty International, Article 19, PEN International Association of European Journalists, Canadian Journalists for Free Expression, Committee to Protect Journalists, Danish PEN, English PEN, Ethical Journalism Network, European Centre for Press and Media Freedom, European Federation of Journalists და სხვა ორგანიზაციების ერთობლივი განცხადება, ხელმისაწვდომია: <<https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/5012/2016/en/>> {ზოლოს ნანახია 03.02.2018}.

²⁷ იხ. ევროკავშირის კომისიის კომუნიკაციის დასახელებული დოკუმენტი, გვ. 16; ასევე ვენეციის კომისიის დასახელებული მოსაზრება, პარაგრაფები 124, 128.

²⁸ იხ. Freedom House-ის 2015 წლის ანგარიში, ხელმისაწვდომია <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/turkey>> {ზოლოს ნანახია 03.02.2018}, ასევე ვენეციის კომისიის დასახელებული მოსაზრება, პ. 102.

²⁹ ვენეციის კომისიის დასახელებული მოსაზრება, პარაგრაფები. 124-128.

³⁰ იხ. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის დასახელებული ანგარიში, თავი 3.

³¹ ევროკავშირის პარლამენტის დასახელებული რეზოლუცია, გვ. 16.

³² იხ. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის დასახელებული ანგარიში, თავი 3.

³³ <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/turkey> {ზოლოს ნანახია 03.02.2018}.

მოსამართლეთა და პროკურორთა დამოუკიდებლობა ჩაშლილ გადატრიალებამდეც კითხვის ნიშნის ქვეშ იდგა. სასამართლო ხელისუფლებაში უკანონო ჩარევის აშკარა კვალზე მიუთითებდა ის, რომ მოსამართლეები და პროკურორები შერჩევით გადაყავდათ სხვა ტერიტორიულ ერთეულში, ათავისუფლებდნენ თანამდებობიდან და, ზოგჯერ, აპატიმრებდნენ კიდევ, მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გამო. საგულისხმოა, რომ მოსამართლეთა გადაწყვეტილებები ასევე არ შეიცავდა რაიმე დანაშაულის ნიშნებს.³⁴

აშკარაა, რომ ექსტრადიციის შემთხვევაში მაღალი ალბათობით ვერ შეძლებს სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზაციას, რაზეც აშკარად მიუთითებს თურქეთის რესპუბლიკაში დღეს არსებული ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებთან შეუსაბამო კანონმდებლობა და პრაქტიკა.

წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მომეტებული საფრთხე

თურქეთის რესპუბლიკაში ექსტრადირების შემთხვევაში ალბათობის მაღალი ხარისხით დაექვემდებარება წამებასა და არაადამიანურ მოპყრობას.

წამების საკითხებში გაეროს სპეციალური მომხსენებლის თანახმად, ჩაშლილი სახელმწიფო გადატრიალების შემდგომ ფართოდ გავრცელდა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის სხვადასხვა ფორმები, რაც არ გამოძიებულა.³⁵ ადამიანის უფლებათა ეროვნული და თანასწორობის ინსტიტუტი, რომელიც პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფუნქციებს ასრულებს, ვერ ატარებს რეგულარულ, დამოუკიდებელ და ობიექტურ ინსპექტირებას.³⁶

იგი ასევე მიუთითებს, რომ ციხეში განხორციელებული ძალადობის თაობაზე გამოძიების შედეგები არ საჯაროვდება. პატიმრებს არ მიუწვდებათ ხელი ექიმებზე, ხოლო ფიზიკური ტრავმის აღმოჩენის შემთხვევაში, სამედიცინო შემოწმება გადაიდება იქამდე, სანამ არ გაქრება ვიზუალური ნიშნები.³⁷

საერთაშორისო ორგანიზაციები³⁸ მიუთითებენ წამებისა და არასათანადო მოპყრობის³⁹ ფაქტების ზრდაზე, ამავე დროს - საკანონმდებლო დონეზე მიღებულ ცვლილებებზე, რომლებიც დაკავების დროს წამების წინააღმდეგ არსებულ გარანტიებს ართმევს დაკავებულებს.⁴⁰ ნიშანდობლივია, რომ ციხეებში განხორციელებული მასობრივი წამების მთავარი სამიზნე გიულენის მოძრაობასთან ასოცირებული პირები არიან.⁴¹ წამების მსხვერპლები ხშირად უკვალოდ უჩინარდებიან, რაც ასევე გამოუძიებელი რჩება.⁴²

³⁴ Venice Commission Declaration on Interference with Judicial Independence in Turkey. ხელმისაწვდომია <<http://venice.coe.int/files/turkish%20declaration%20June%202015.pdf>> {ბოლოს ნანახია 03.02.2018}.

³⁵ იხ. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის დასახელებული ანგარიში, თავი 3.

³⁶ იქვე.

³⁷ იხ. გაეროს სპეციალური მომხსენებლის დასახელებული ანგარიში, თავი 3, ასევე სქოლიო N18-ში დასახელებული ორგანიზაციების ერთობლივი განცხადება.

³⁸ <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/turkey>, ასევე <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/> {ორივე დოკუმენტი ბოლოს ნანახია 03.02.2018}

³⁹ ცემა, გაშიშვლება, ხანგრძლივად სტრესულ მდგომარეობაში ჩაყენება, გაუპატიურების მუქარა და სხვ.

⁴⁰ Asylum Research Consultancy, 2016 წლის 15 დეკემბრის ანგარიში თურქეთში არსებული მდგომარეობის შესახებ, გვ. 84-88, ხელმისაწვდომია <http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1481885250_58529e5b4.pdf> {ბოლოს ნანახია 03.02.2018}.

⁴¹ Stockholm Center for Freedom, Mass torture and ill treatment in Turkey, 16, 2017.

ამრიგად, თურქეთის რესპუბლიკაში პატიმრები, განსაკუთრებით, გიულენის მოძრაობასთან ასოცირებული პირები, წამებისა და არასათანადო მოპყრობის მომეტებული საფრთხის წინაშე დგანან. თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობა არ ახორციელებს რაიმე ქმედით ღონისძიებას წამების ფაქტების პრევენციისა ან გამოძიებისთვის. მეტიც, ხელისუფლებამ არაერთხელ გააქვრა სიკვდილით დასჯის აღდგენის საკითხი,⁴³ რაც საწინააღმდეგო მიმართულებით გადადგმული ნაბიჯია. მსგავსი ტენდენციის გათვალისწინებით, გადაცემა დაარღვევს არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, არამედ ექსტრადიციის წესებთან დაკავშირებულ ყველა აკრძალვას.

დიპლომატიური გარანტიების არასაკმარისობა

თურქეთის რესპუბლიკამ წარმოადგინა დიპლომატიური გარანტიები, რომ ექსტრადიციის შემთხვევაში დაცული იქნება წამებისა და არაადამიანური მოპყრობისგან დაცვისა და სამართლიანი სასამართლოს უფლება, ხოლო საქართველოს დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენელს უფლება ექნება, პატიმარი მოინახულოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში.

გარდა იმისა, რომ აღნიშნული გარანტიები არ გამორიცხავს ეჭვს მიმართ დევნის განხორციელებას მისი პოლიტიკური მოსაზრებების გამო, რაც ექსტრადიციის გამორიცხვის საფუძველია, იგი არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას უპირობოდ. დიპლომატიურ გარანტიებზე დაყრდნობით პირის გადაცემა შესაძლებელია მაშინ, **თუკი (1) მათი მეშვეობით შესაძლებელია არსებული საფრთხის განეიტრალება და (2) მათი შესრულება სავარაუდოა.**⁴⁴

წარმოდგენილი გარანტიების მეშვეობით თეორიულად შესაძლებელია, რომ მიეცეს სამართლიანი სასამართლოს უფლებით სარგებლობის საშუალება, თუკი სახელმწიფო ორგანოები არაკეთილსინდისიერად არ გამოიყენებენ სისხლის სამართლის არსებულ კანონმდებლობას, მისცემენ მას ადვოკატის დახმარების, კონფიდენციალური ურთიერთობისა და სხვა უფლებების რეალიზაციის შესაძლებლობას. ასევე თეორიულად შესაძლებელია, რომ სახელმწიფო ორგანოების განსაკუთრებული მეთვალყურეობის შედეგად, იგი არ დაექვემდებაროს არასათანადო მოპყრობას.

თუმცა, თურქეთის რესპუბლიკის ხელისუფლების მოქმედებები თვალნათლივ მიუთითებს, რომ აღნიშნული გარანტიები რეალობაში არ განხორციელდება. უპირველეს ყოვლისა, მიმართ წარდგენილი ბრალდების შინაარსი იმთავითვე გულისხმობს სისხლის სამართლის კოდექსის განზრახ არაკეთილსინდისიერი ფორმით განმარტებას, რაც მიზნად ისახავს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობის გამო პირის დასჯას.⁴⁵ ნაკლებად სავარაუდოა რომ სახელმწიფო, რომელსაც აშკარა მიზნად აქვს დასახული ადამიანის დასჯა მისი მოსაზრებების

⁴² Stockholm Center for Freedom, Suspicious deaths and suicides in Turkey, 19-32, 2017.

⁴³ ევროკავშირის პარლამენტის დასახელებული რეზოლუცია, გვ. 6

⁴⁴ იხ. UNHCR Note on Diplomatic Assurances and International Refugee Protection, გვ. 8 ხელმისაწვდომია < <http://www.refworld.org/pdfid/44dc81164.pdf> > {ბოლოს ნანახია 03.02.2018}; ასევე გაეროს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის გადაწყვეტილება საქმეზე Agiza v. Sweden, პარაგრაფები 13.4 და 13.5; ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები საქმეებზე Soering v. United Kingdom, 2346/02 და Chahal v. United Kingdom, 22414/93.

⁴⁵ იხ. ვენეციის კომისიის ხსენებული დასკვნა, პარაგრაფები 1240128.

გამო, ნებას მისცემს ამავე ადამიანს, სრულად ისარგებლოს დაცვის უფლებით და ამტკიცოს საკუთარი უდანაშაულობა.

გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ე.წ. „მუსხავი ეფექტი“ გავლენა თურქეთის რესპუბლიკის მოსამართლეებზე. იმ კონტექსტში, როდესაც ათასობით მათგანს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრა, ხოლო განსხვავებული გადაწყვეტილების მიმღები მოსამართლეები თანამდებობიდან თავისუფლდებიან,⁴⁶ სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხარისხი შორს იქნება სამართლიანი სასამართლოს ევროპული სტანდარტებისგან.

დიპლომატიური გარანტიების სანდოობის შეფასებისას, ასევე მხედველობაშია მისაღები თურქეთის რესპუბლიკის დამოკიდებულება სხვა საერთაშორისო და არასამთავრობო სტრუქტურების მიერ დადგენილი ვალდებულებების მიმართ. მათი უგულვებელყოფის მასშტაბი ნათლად წარმოაჩენს, რომ თურქეთის სახელმწიფომ შეიძლება საქართველოს მთავრობისთვის მიცემული პირობაც უგულვებელყოს.

თურქეთის ხელისუფლებას ამ დრომდე არ შეუსრულებია ევროკავშირის პარლამენტის რეზოლუცია დანაშაულში ინდივიდუალური მონაწილეობის მტკიცებულების გარეშე დაკავებული პატიმრების გათავისუფლების შესახებ.⁴⁷ ასევე არ შესრულებულა რეკომენდაცია ანტიტერორისტული ღონისძიებების ბოროტად გამოყენების შესახებ.⁴⁸ მეტიც, საგანგებო მდგომარეობის ხელახალი გაგრძელება კიდევ სამი თვით იგეგმება.⁴⁹ საგანგებო მდგომარეობა, რომელიც 18 თვეა გრძელდება, მნიშვნელოვან დარტყმას აყენებს ადამიანის უფლებებს, ფაქტობრივად აუქმებს თვითმართველობას და დემოკრატიის პრინციპებთან შეუსაბამოა.⁵⁰

ხელისუფლებამ ადამიანის უფლებების სფეროში მოქმედი ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციები ტერორისტული ორგანიზაციების მხარდამჭერად გამოაცხადა.⁵¹ განსაკუთრებით აღსანიშნავია Amnesty International-ის თურქეთის განყოფილების ხელმძღვანელის დაკავება, რომელსაც ანალოგიური ბრალდება წარედგინა. საერთაშორისო ორგანიზაციების გამოხმაურებისა და სასამართლო გადაწყვეტილების მიუხედავად, იგი არ გათავისუფლდა, მოგვიანებით კი ზემდგომმა სასამართლომ მას პატიმრობა განმეორებით შეუფარდა.⁵²

⁴⁶ <https://www.hrw.org/news/2016/08/05/turkey-judges-prosecutors-unfairly-jailed> {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}, ასევე Venice Commission Declaration on Interference with Judicial Independence in Turkey, იხ. სქოლიო N33.

⁴⁷ იხ. ევროკავშირის პარლამენტის დასახელებული რეზოლუცია, გვ. 2, 3, 9. აღსანიშნავია, რომ თურქეთის რესპუბლიკას, კანდიდატის სტატუსის გათვალისწინებით და IPA II framework ფარგლებში, აქვს აღებული ვალდებულება კანონის უზენაესობისა და დემოკრატიის გაძლიერებისთვის. დამატებით იხ. ევროკავშირის რეგულაცია: No 231/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing an Instrument for Pre-accession Assistance, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/ipa/2014/231-2014_ipa-2-reg.pdf > და რეგულაციის იმპლემენტაციის შესახებ თურქეთთან ორმხრივი შეთანხმება, < https://www.ab.gov.tr/files/ipai_framework_agreement_original.pdf > {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

⁴⁸ იქვე.

⁴⁹ <http://www.euronews.com/2018/01/09/turkey-extends-state-of-emergency-for-a-sixth-time> {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

⁵⁰ <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/turkey-emergency-decree-laws-are-obstructing-local-democracy> {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

⁵¹ <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/#endnote-5> {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

⁵² <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/02/turkey-rearrest-of-amnesty-chair-devastates-family-disgraces-justice/> {ბოლოს ნაწახია 03.02.2018}.

აღსანიშნავია, რომ საბერძნეთის უზენაესმა სასამართლომ სწორედ პოლიტიკური ნიშნით დევნის, სამართლიანი სასამართლოს უფლების შეზღუდვისა და წამების მომეტებული საფრთხის ფაქტორები მიუთითა საფუძველად 2017 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილებას, რომლის საფუძველზეც, მოცემული შემთხვევის იდენტური დიპლომატიური გარანტიების წარმოდგენის მიუხედავად, თურქეთის რესპუბლიკას არ გადაეცა 8 თურქი სამხედრო ოფიცერი.⁵³

ყოველივე ზემოაღნიშნული მიუთითებს, რომ თურქეთის რესპუბლიკის მიერ წარმოდგენილი დიპლომატიური გარანტიები არასაკმარისი საფუძველია უფლებრივი მდგომარეობის გამოსასწორებლად. გარდა იმისა, რომ მისი დევნა კვლავ გრძელდება პოლიტიკური მოსაზრებების გამო, თურქეთის რესპუბლიკის ხელისუფლების მოქმედებები მიუთითებს, რომ წარმოდგენილი გარანტიები აშკარად არასანდოა.

დასკვნა

საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტები, რომლის სულისკვეთებაც იზიარებს ეროვნული კანონმდებლობა, გამონაკლისის გარეშე გამორიცხავს პირის უცხო სახელმწიფოსთვის გადაცემას, თუკი მის მიმართ **განხორციელებული დევნა პოლიტიკური მოსაზრებებით არის მოტივირებული, არ არის გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება და არსებობს პირის წამებისა და მის მიმართ არაადამიანური მოპყრობის რისკი.**

ექსტრადიციის შემთხვევაში აღნიშნული ალტერნატიული გარემოებები ერთდროულად განხორციელდება. მიმართ წარდგენილი ბრალდება აშკარად მიუთითებს „ასოციაციურ ბრალზე“, ხოლო თურქეთის რესპუბლიკაში წამებისა და ფორმალური სასამართლოს პრაქტიკაზე ერთხმად თანხმდებიან როგორც სუპრანაციონალური ორგანიზაციების, ისე - ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციების დასკვნები.

შესაბამისად, ექსტრადიციის შემთხვევაში დაირღვევა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის,⁵⁴ ექსტრადიციის შესახებ ევროპული კონვენციის,⁵⁵ „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის,⁵⁶ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის⁵⁷ მოთხოვნები.

აღსანიშნავია, რომ ევროპული ქვეყნები უარს ამბობენ თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობისთვის ანალოგიური ბრალდების მქონე პირების გადაცემაზე.⁵⁸ ექსტრადიციაზე თანხმობის გაცემა არა მხოლოდ ყველა ზემოხსენებულ კანონთან მოვა წინააღმდეგობაში, არამედ საქართველოს წარმოაჩენს ერთადერთ ქვეყნად, რომელმაც მის ეფექტიან კონტროლს

⁵³ <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/26/greek-court-turns-down-extradition-request-eight-turkish-officers-ankara-failed-coup>, ასევე <http://www.bbc.com/news/world-europe-38754821> {ბოლოს ნანახია 03.02.2018}.

⁵⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლები, დამატებით იხ. სქოლიოები N8, N49.

⁵⁵ ექსტრადიციის შესახებ ევროპული კონვენციის მესამე მუხლის მეორე პუნქტი.

⁵⁶ „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 29-ე მუხლის პირველი და მესამე ქვეპუნქტები.

⁵⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მეექვსე მუხლის მესამე ნაწილი.

⁵⁸ <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/bati-ulkeleri-turkiyeye-teror-suclularini-iade-etmiyor-1654378/> {ბოლოს ნანახია 03.02.2018}

დაქვემდებარებული პირი ნებაყოფლობით გადასცა სახელმწიფოს, სადაც იგი განწირული იქნებოდა არასამართლიანი სასამართლოს მიერ განსჯისა და არასათანადო მოპყრობისთვის.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 21-ე მუხლი „ე“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, მოგმართავთ სასამართლო მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრებით და, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 55-ე მუხლის მე-5 ნაწილის შესაბამისად, მზადყოფნას ვაცხადებთ ზეპირი განმარტებების მისაცემად გამოვცხადდეთ თურქეთის რესპუბლიკის მოქალაქე _____ თურქეთის რესპუბლიკაში ექსტრადიციის განხორციელების შესახებ შუამდგომლობის განხილვის სხდომაზე.

დანართი: 3 (სამი) ფურცელი.

პატივისცემით,

ნინო ლომჯარია

სახალხო დამცველი